

ИВАН ВАЗОВ - „БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК“

ПРОБЛЕМЕН АНАЛИЗ

1. Причина и повод за написване на творбата

а. Причината е родолюбие то на поета, неговото желание да възпее, да защити всичко родно. В отношението си към миналото Вазов търси основания за нашето национално самочувствие. Цялото му творчество е подчинено на мисълта за България и нейната историческа съдба. Езикът и вярата са двете неща, които са съхранили народа ни в епохата на робството. На проблема за езика е посветено това стихотворение, на вярата – разказът „Една българка“.

б. Проблемът за езика е актуален в епохата на Възраждането (от появата на „История славянобългарска“ на Паисий Хилендарски през 1762 година до Руско-турската война от 1877-1878 година) и остава такъв в първите години след Освобождението. Тъй като в епохата на робството е прекъсната книжовната ни традиция, възниква въпросът, какъв да бъде нашият национален език. Във връзка с това се формират три основни виждания

– първото настоява за книжовен език да се приеме черковнославянският, който по онова време се възприема като идентичен със старобългарския – езика на славната старина. Проблемът е, че той вече не е разбираем за населението;

– второто предлага говоримия народен език за книжовен. Но тук възниква спор на кои диалекти да се даде предимство и по какъв начин да се обогатят те с културна лексика;

– третото виждане прави компромис между първите две... В опит да излязат от кризата (уж!) някои крайни русофили предлагат руският език да стане официален език на България!... Това е и конкретният повод, който стимулира поета да напише творбата.

в. Положението се усложнява от факта, че самият Вазов е русофил и го е доказвал неведнъж (вижте например одата „Русия!“, писана седем години по-рано). Но над всичко поетът поставя родината. Без да изрече дори една дума срещу Русия, той осъществява пламенна защита на българското слово.

2. Отношението на поета към езика

а. Езикът ни е свещен, защото на него са говорили нашите деди. Следователно онзи, който се отрича от езика си, е родоотстъпник.

б. Езикът ни е издържал изпитанията на вековното робство. Той е едното от двете неща, благодарение на което се е съхранил народът ни. Другото е вярата.

в. Това е езикът на „тая, дете ни роди“ – тя остава неназована, за да се изрази респектът към нея

– майката стои на върха на сакралната градация в началото на стихотворението;

– споменаването ѝ поражда мисълта за злочестата българска участ. Българинът се ражда на тая земя не за радост, а за „ядове отровни“.

г. Езикът ни е прекрасен, звънлив, гъвкав, изразителен... Той е изпълнен с невероятна хубост и словесна мощ

– поредицата от риторични въпроси във втория и третия куплет умело противопоставя действителните качества на езика ни на несправедливите обвинения срещу него;

– метафората „руйни тонове“ внушава, че езикът ни опиянява като виното;

– метафората „изразитост жива“ подсказва, че езикът ни е богат на възможности като живота и безсмъртен като него.

3. Тезата на хулниците

а. Тя е изразена в петата строфа. Предадена е в преизказно наклонение на глагола и по този начин още при излагането ѝ е поставена под съмнение.

б. Според нея езикът ни не е в състояние да възплъти постиженията на научната и творческата мисъл, защото е беден на културна лексика. Прекъснатата книжовна традиция го е затворила в рамките на бита. Робството освен криза на държавност е и криза на духовност.

в. Това е език не за песен, а за „груб брътвеж“...

4. Поетът се заема да защити пламенно и страстно българския език, защото в нападките срещу него той вижда нещо по-голямо и по-опасно – тезата за “общия позор” на българската нация: твърдят, че свободата ни е била дадена даром, отричат ни правото да бъдем свободни; пет века не сме имали своя държава и сега, когато тя е факт, се намират българи, които се срамуват от родното.

а. Кои са “чуждите” – това са онези правителства и политици, на които една силна българска държава се зловиди, защото накърнява политическите им интереси.

б. Кои са “нашите” – това са онези родоотстъпници, които се чуждеят, които се срамуват от българското. Имало ги е през Възраждането, има ги и след Освобождението. Към тях са насочени горчивите думи на Паисий: “О, неразумни и юроде! Поради что се срамиш да се наречеш болгарин?”

в. Болката на Вазов е толкова силна поради факта на съюзяването между “чужди” и “наши”. Иначе казано, съюзът между тях е уродлив.

5. Основни противопоставяния в стихотворението

а. Противопоставянето свещено–низко

– свещен е българският език, защото на него са говорили нашите деди. Съзнанието за миналото и почитта към родовия корен винаги са белязани със знака на святост;

– низки са клеветите, обвиненията на хулниците срещу българското слово, защото няма нищо по-низко от родоотстъпничеството.

б. Противопоставянето вековно–модно

– езикът е оцелял в продължение на много векове и това е най-сигурното доказателство за неговите истински качества;

– модните обвинения на хулителите са нетрайни. Всяка мода е кратковременна. Съпоставката между вековното и модното, контрастът между тях е едно от убедителните доказателства на поетовата теза.

в. Противопоставянето сакрално – профанно

– сакрална е мисълта за България, за нейната историческа съдба, за нейното минало, настояще и бъдеще, които са тясно преплетени със съдбата на езика;

– профанно е неразбирането на важността на проблема от някои българи и последиците, до които води то.

6. Мисията на поета

а. Той ще “вземе” черния срам на езика ни и ще го превърне в източник на своето вдъхновение, защото тъкмо поетите са призвани да съхраняват и обогатяват родното слово.

б. Той метафорично ще го “обърше от калта”, за да разкрие чистия му блясък

– ясно се долавя противопоставянето тъмнина–блясък и съпровождащата го антитеза срам–гордост;

– заедно с това се усеща метафората за езика като благороден метал.

в. Той ще превърне красотата на езика в наказание за неговите хулници...

Как красотата, която е призвана да облагородява и възвисява човешкия дух, може да наказва? Парадоксът е лесно обясним – разкривайки красотата на българското слово, поетът ще изобличи духовната и естетическа слепота на неговите врагове.